

DAVLE, okr. Praha-západ, Středočeský kraj

Sídelní celek středověkého kláštera, klášterního městečka Sekanka a souvisejících komunikací

11.–14. století

Význam: Provázaný celek významných lokalit z období raného a vrcholného středověku. Místo *archeologických výzkumů, které ovlivnily vývoj oboru; unikátní příklad zaniklého středověkého městečka.

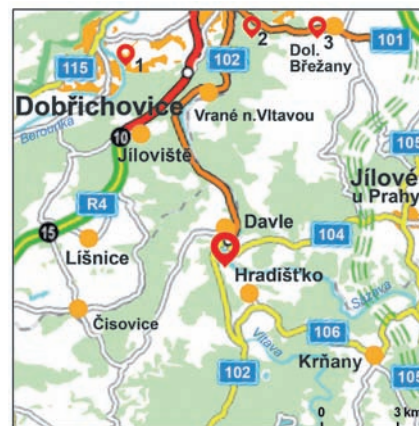
Historie: Lidmi opuštěná oblast jižně od Prahy, ostrov ve Vltavě jižně od soutoku se Sázavou, byla vybrána snad již knížetem Boleslavem II. na sklonku 10. století jako místo založení druhého nejstaršího mužského kláštera u nás. Kolem r. 1000 sem přišla první mnišská komunita benediktinů z předního bavorského kláštera v Niederalteichu. Písemné svědectví pak charakterizuje klášter Stětí sv. Jana Křtitele po celé přemyslovské období jako významné ohnisko vzdělanosti, písemnictví i politiky. Tato skutečnost výrazně kontrastuje se zjištěními z *archeologických výzkumů

někdejšího kláštera, které probíhaly od 30. let a vyvrcholily na přelomu 70. a 80. let. Jejich výsledky poukazují na jen velmi pozvolný a postupný přechod od dřevěných provizorních budov, přičemž teprve druhá polovina 12. a první polovina 13. století vtiskly klášteru kamennou stavební podobu v románském slohu. Další výraznou proměnu přinesla první z velkých katastrof, která klášter postihla, a sice braniborské plenění po smrti krále Přemysla Otakara II. (1278), po němž následovala rekonstrukce a přestavba areálu v raně gotickém slohu. Požáry a další rány osudu pokračovaly po celé 14. století a vyvrcholily v době husitských válek, kdy byl klášter postižen natolik, že se mnišská komunita rozpadla, a ruiny kláštera pak fungovaly již jen jako poustevna.

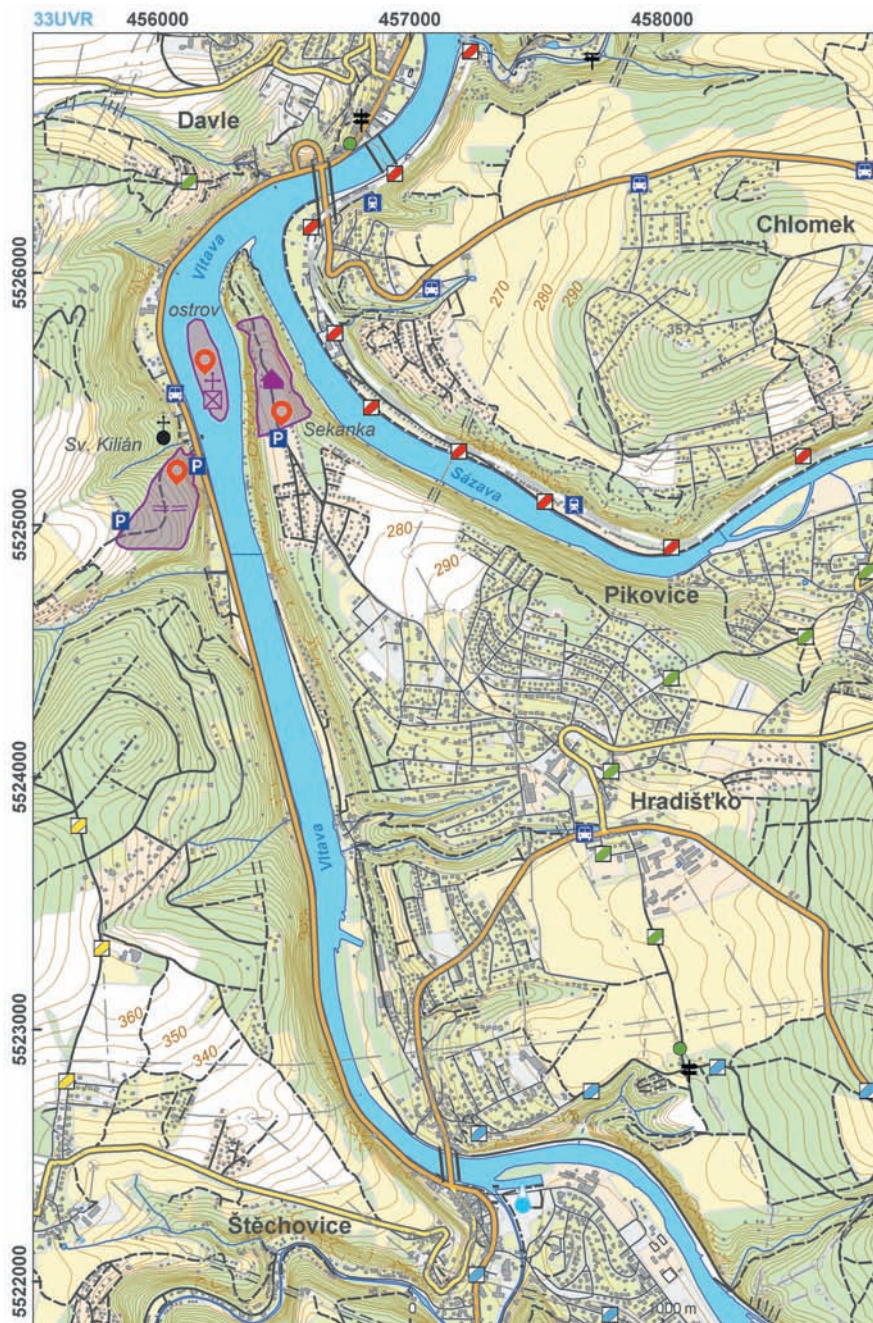
Někdy v první polovině 13. století začalo vznikat na ostrožně nad klášte-

↑ Svazek úvozových cest v trati u sv. Kiliána. Foto Z. Kačerová, 2013.

□ Plán lokality J. Hasil s využitím LLS snímku.

1,5 km; 1,5 km

ARCHEOLOGIE A DETEKTIVKY

Seděli na schůdkách maringotky, opodál na place pracovali dělníci a nějaká studentská mládež, a doktor Ritr, archeolog, jehož motorka stála opodál opřená o strom, řekl: „Pan doktor Soudek mě již varoval, pane doktore.“

„Mám radost,“ pravil Exner srdečně. „A jak ho to napadlo?“

„Poznal jednoho z vašich důstojníků.“

„To je osud,“ vzdychl Exner. „Tak těch pár kopečků v lese, to bývalo středověké město...“

„Ano. Našli jsme dokonce i desetimetrovou studnu, předpokládám ovšem, že vás příliš nezajímají archeologické vykopávky.“

„Jak kdy, pane doktore. Proč zaniklo?“

„Nevhodné položení. Zpočátku se jim to asi tak nezdálo...“

„To bylo...“

„V polovině třináctého století. Blízko byl prosperující klášter, kolem zlatonosné potoky, nedaleko doly na zlato, ale: žádné zázemí, málo vody, mimo hlavní komunikace. Za pár let přišli Braniboři a bylo po městě.“

Milovníci detektivních románů vědí, že jednou z mnoha výstředností kapitána JUDr. Michala Exnera, hlavní postavy detektivek Václava Erbena, byla i záliba v archeologii. O něco méně je však známo, že autor disponoval detailní znalostí archeologických reálií a ve svých knihách zobrazil a karikoval řadu významných českých archeologů.

V úryvku z detektivky *Pastvina zmiřelých* z r. 1971 figurují skutečné postavy české archeologie, M. Richter a B. Soudský, i obraz jednoho z nejvýznamnějších poválečných archeologických výzkumů středověkého období v Čechách, vykopávek v areálu zaniklého městečka nad soutokem Sázavy s Vltavou v 50. a 60. letech minulého století. [jh]

rem sídliště městského typu, kterým bylo české archeologické studium středověkých měst obohaceno o jednu ze svých nejvýznamnějších položek. Písemné prameny nám nedochovaly ani jeho jméno, ani údaj o jeho zakladateli; v odborné literatuře proto přejala daná lokalita pomístní jméno Sekanka, které se původně vztahovalo jen k *úvozovým cestám vysekaným do skalnatého podloží severní části ostrožny. Zvláštní krajinná poloha městečka prakticky vylučuje z okruhu jeho zakladatelů kohokoliv jiného než ostrovske benediktiny. O městském charakteru sídliště vypovídá jednak specifická parcelace a její zástavba ve formě tzv. *lokačních provizorií, doklady dálkových kontaktů a směny, ale především přítomnost kamenné fortifikace. Ta byla v této době vyhrazena pouze královským městům a městům jiných významných držitelů, mezi které ostrovský klášter nepochybně náležel.

Jakkoliv si bohatý a vlivný klášter jistě mohl dovolit založit vlastní městečko a získat pro něj důležitá panovnícká privilegia, nebylo umístění města v krajině právě nejvhodnější. Bezprostřední blízkost kláštera sice jistě nabízela vzájemné ekonomické

↗ *Letecký pohled na okolí ostrovského kláštera od jihu. V jižní části ostrova se nacházejí pozůstatky kláštera, na ostrožně vpravo ve stínu stará pískovna (dnes skládka) v severovýchodní části areálu městečka. Foto M. Gojda, 2011.*

→ *Vnitřní plocha zaniklého městečka na Sekance. V popředí jsou patrné povrchové pozůstatky někdejší zástavby i archeologických sond, v pozadí ubíhá val, v jehož jádru se skrývá kamenná zeď opevnění. Foto Z. Kačerová, 2013.*

výhody, izolovaná poloha na ostrožně mezi dvěma relativně mohutnými vodními toky ale znemožňovala vznik běžné *plužiny. S vlastním zemědělským zázemím se setkáváme po celé středověké období i v případě nejvýznamnějších královských měst, neboť agrární výroba byla v této době ještě běžnou součástí života městského obyvatelstva. Slabé zemědělské zázemí tak způsobovalo nestálost v hospodářském životě Sekanky. Nelze se proto divit, že když na mladou, ještě nestabilizovanou městskou obec, která stále nepřekročila fázi provizorní zástavby a budování hradeb, dopadlo braniborské běsnění, bylo bez zásahu ze zbídačeného kláštera místo natrvalo opuštěno.

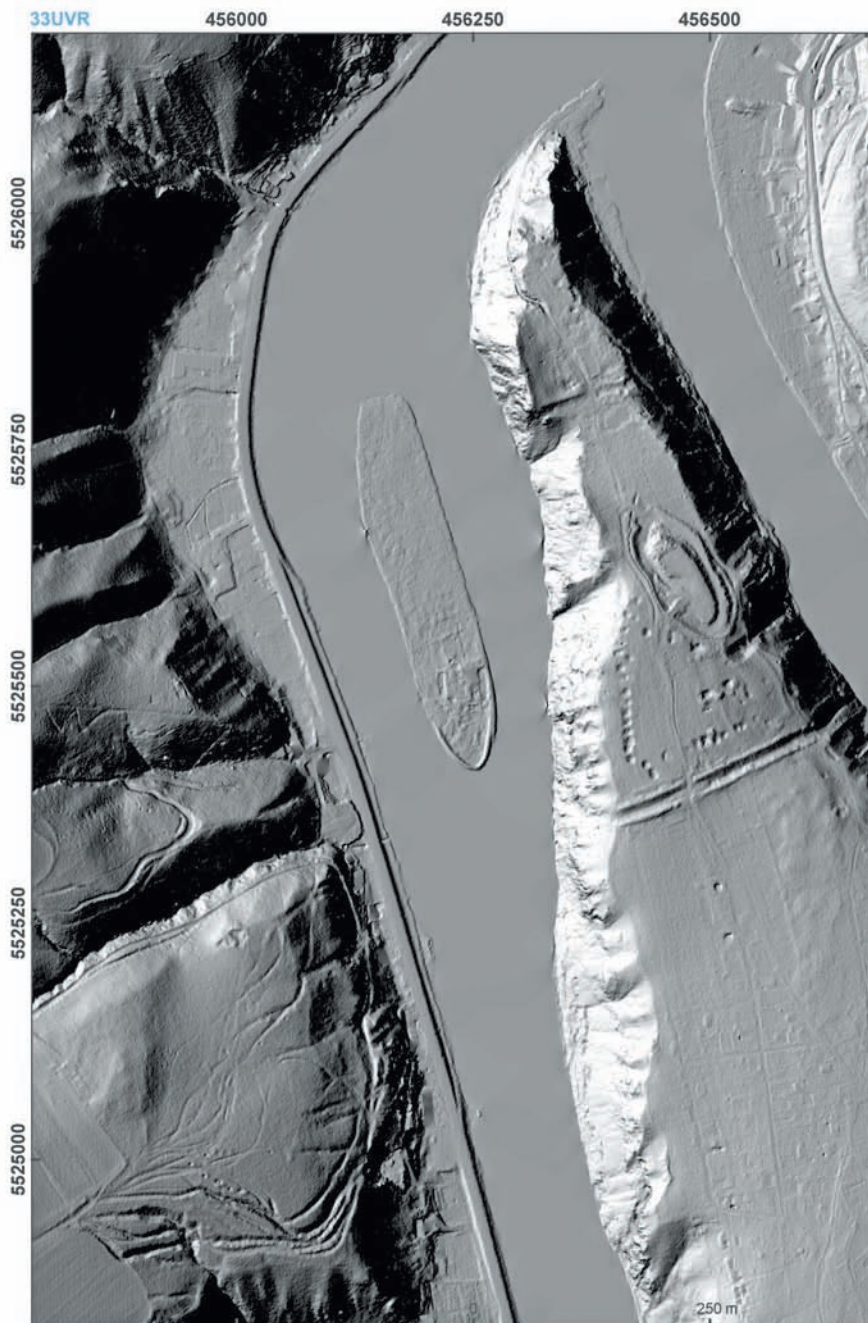
Popis: Hned při vstupu do areálu zaniklého městečka Sekanka je možné obdivovat poměrně dobře zřetelný příkop a *val (A). Val v sobě skrývá kamennou hradební zeď, jejíž koruna je na povrchu dodnes místy vidět, zejména na jaře, v době vegetačního klidu. Dále je pak v areálu možno pozorovat několik výrazných zahloubených objektů, které představují pozůstatky středověké zástavby, resp. nikdy nezasypané sondy archeologického výzkumu; některé z nich využívají místní chataři jako sklípky. Tyto erodující jámy v místech původních obytných objektů dávají alespoň rámcovou představu o někdejší zástavbě městečka, která se v podobě asi 30 městských parcel koncentrovala okolo uprostřed ležícího, téměř čtvercového náměstíčka (B). V jeho severovýchodní části se nacházel pohřební areál, snad i se sakrální stavbou; tato část památek v místě dnešní veřejné skládky (C) však byla již v první polovině 20. století zničena bez archeologického vý-

zkumu těžbou písku. Severní stranu areálu opět uzavírá val a příkop (**D**). Vyjdeme-li po pěšině tímto směrem, narazíme asi po 150 m chůze na úvozové cesty, vysekané ve skále, které daly celé lokalitě její novodobé jméno (**E**).

Ze západního svahu ostrožny je dále možno s opatrností shlédnout na davelský ostrov, na němž jsou ponechány **in situ* odhalené základové zdi někdejšího benediktinského opatství. Pozorný pozorovatel si povšimne v jižní části výrazných pozůstatků **baziliky* (**F**), k níž na severní straně přiléhá samotný areál kláštera, koncentrovaný okolo čtvercového nádvoří, tzv. rajského dvora (**G**).

Zájemcům o středověké cesty lze doporučit, aby se přesunuli na levý vltavský břeh, kde přibližně v úrovni ostrova v poloze u sv. Kiliána ústí mohutný svazek úvozových cest (**H**), které kdysi směřovaly k místnímu brodu, a tedy i na Sekanku a k ostrovskému klášteru. Mimořádně výrazné reliкty, jejichž současná podoba vznikla spolupůsobením lidské aktivity a mikroteomorfologických procesů, dávají dobrou představu o někdejšímu komunikačním významu mikroregionu. [jh]

→ LLS snímek (stínovaný model) terénu názorně ukazuje hlavní archeologické součásti zaniklé krajiny mikroregionu. Zvlášť dobře jsou patrné úvozové cesty v poloze u sv. Kiliána a ohrazení a zástavba zaniklého městečka. Data ČÚZK Praha; zpracoval D. Novák, 2014.

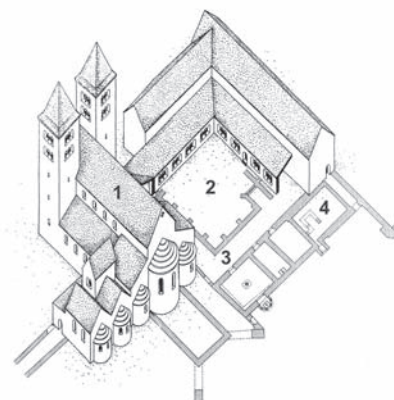
Literatura: Stehlík 1947; Richter 1982; Brych – Stehlíková 2003; Klápště 2005, 366–376.

Navigační bod: N 49°52'45.55", E 14°23'39.34" (Sekanka, průchod valem); N 49°52'50.18", E 14°23'26.70" (severní okraj klášterního areálu na ostrově); N 49°52'40.83", E 14°23'22.16" (začátek úvozových cest u sv. Kiliána).

Přístup: Z doporučeného místa parkování na severozápadním okraji

chatové osady Sekanka vede místní komunikace k zaniklému městečku na ostrožně. Po domluvě se lze dostat lodí i na ostrov s relikty kláštera. Úvozové cesty v poloze u sv. Kiliána lze nalézt přímo u doporučených míst parkování (na silnici č. 102 nebo na lesní cestě).

Rizika: Na lokalitě Sekanka žádná. Na ostrov s klášterem neexistuje veřejný přístup; o povolení ke vstupu je proto vhodné požádat majitele pozemku. Pohyb v úvozovém poli u sv. Kili-

ána může být zejména zjara poněkud náročnější a vyžaduje pevnou obuv.

Okolí: [1] Jíloviště (PZ), hradiště Kazín: N 49°56'55.04", E 14°20'24.30" (8,6 km).

[2] →Lhota u Dolních Břežan (PZ), oppidum Závist (9,3 km).

[3] Dolní Břežany (PZ), hradiště: N 49°57'46.04", E 14°26'41.54" (10,0 km).

↖ *Letecký snímek ostrova s půdorysem kláštera. Foto M. Gojda, 1995.*

↑ *Hmotová rekonstrukce románské fáze ostrovskeho kláštera ukazuje základní stavební komponenty areálu. 1: Bazilika Stětí sv. Jana Křtitele; 2: rajská zahrada; 3: křížová chodba, tzv. ambit; 4: obytné budovy klášterní klausury. Podle Stehlík 1947.*

← *Úvozová cesta stoupající od soutoku Vltavy a Sázkavy k zaniklému městečku. Cesta je vysekána do skály, což dalo vzniknout místnímu jménu Sekanka. Foto Z. Kačerová, 2013.*

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Číšecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.